

RODITELJI KAO ODGOJITELJI

Uloga obiteljskog odgoja u prevenciji zloupotrebe droga

Zora Itković

Filozofski fakultet, Zadar

UDK: 37.018.1:613.83-053.2

Stručni rad

Primljeno: 25. 6. 1995.

Zabrinjavajući porast zloupotrebe droga u hrvatske mladeži, sa stopom povećanja čak za 50% u tijeku jedne godine, postavlja pred hrvatsku obitelj novu zadaću: prevenciju zloupotrebe droga obiteljskim odgojem. U radu se ukazuje na značenje obitelji i ulogu roditelja u prevenciji bolesti ovisnosti u djece. Širenje zloupotrebe proizvod je odnosa nametnutih suvremenom civilizacijom u kojoj sve više propadaju obitelji, posljednji – ili prvi – stupovi obrane od tog najrazornijeg zla civilizacije. Neželjeno ponašanje djeteta ne razvija se samo po sebi. Stoga odgojnim postupcima koji jačaju djetetov duhovni, emocionalni i psihički život te vode izgradnji njegova samopouzdanja, obitelj može pridonijeti izgradnji zdravog otpora mladih protiv droga. "Model suradnje", roditelj kao partner, koncept je ranog odgoja za prevenciju ovisnosti, ali je pogrešno očekivati da je spremnost ili sposobnost za takvu suradnju prisutna u svih roditelja. Pomoć djetetu da osmisli svoj život kroz "alternativne aktivnosti" drogama zahtijeva društvenu potporu obitelji, kao nositelja preventivnog programa u društvu.

UVOD

Zaštita fizičkog i društvenog zdravlja djeteta jedna je od najvažnijih zadaća obitelji za koju se roditelji moraju pripremiti, ali i jedna od onih za koju se najmanje pripremaju. To se posebno odnosi na zloupotrebu sredstava ovisnosti. U većini hrvatskih obitelji svakodnevno se puši duhan, konzumira alkohol i istodobno malo vodi računa o zdravoj prehrani, higijeni mentalnog zdravlja i općenito ekologiji zdravog življenja. Odrastanjem mladi prihvaćaju model ponašanja svoje kulture. No, uz mladost ide lakovjernost, nepromišljenost i vječna dvojba o smislu vlastitog postojanja. U stalnom raskoraku s moralnim kodeksima društva,

skloni negaciji mnogih tradicionalnih vrijednosti, željni novih "uzbuđenja", mladi diljem svijeta u sve većem broju "uživaju" i psihoaktivne droge.¹

Slučajno ili ne, doba "eksplozije droga" javlja se u vrijeme kada klasična obitelj gubi svoje pozicije. Okrenuti "trci" za zaradom, bogatstvom i društvenim ugledom roditelji sve manje vremena posvećuju svojoj djeci, a njihov autoritet sve je slabiji: oni postaju nesigurni, zbunjeni, dezorijentirani u odgoju. Takvi roditelji prestaju biti moralni oslonac svojoj djeci koja se sve više okreću "ulici" i onome što ona nudi.

Neizvjesnost, strah, životni problemi, užitak, žudnja i mnogi drugi razlozi navode mlade na zloupotrebu droga. Uči ih se da to ne čine, ali se droga sve više širi među mladima i u sve mlade dobne skupine. Samo "učiti" očito nije dovoljno.

Ovakav porast zloupotrebe droga u suvremenom svijetu proizvod je odnosa nametnutih suvremenom civilizacijom u kojoj sve više propadaju obitelji – posljednji, ili prvi, stupovi obrane od tog najopasnijeg i najrazornijeg civilizacijskog zla. Droga se nudi kao kompenzacija za strahovanje, životne promašaje, porušene nade, kao mogućnost "bijega" od otuđene stvarnosti u kojoj vlada profit i pohota, potrošačka groznica, kriza morala i vjere. U takvim odnosima mladi često ne vide svrhu vlastitog postojanja.

Tragajući za izlazom iz suvremene bolesti civilizacije, dramatično žudeći za nečim što će izmijeniti red stvari, tražeći u podsvijesti vlastitu ljudsku jezgru, mladi se okreću drogama, podavajući se više svjesno nego nesvjesno silama samouništenja, shvaćajući vrijeme u kojemu žive kao neizbježnu kaznu. Čini se kako tome više nema kraja.

Zloupotreba droga nije samo teška bolest, potpuna degradacija ovisnikove ljudske dimenzije, ona je crv koji rastače ukupnu stabilnost društva. Postaje sve jasnije da problem zloupotrebe droga nije samo medicinski i obiteljski problem. To je prije svega društveni problem. On se može rješavati samo sinkroniziranim djelovanjem čitave zajednice. U toj borbi mogu pomoći policija, sudstvo, društvene organizacije, ali držimo da nitko ne može zamijeniti ulogu koju u prevenciji ima obitelj. Stoga smo i ovaj tekst o prevenciji posvetili obitelji, premda je sveukupna prevencija mnogo šira.

1

Prema podacima Svjetske zdravstvene organizacije (*World health quarterly*, 36, 3/4: 1983), u svijetu ima 1 760 000 ovisnika o opijumu, 750 000 o heroinu, 4 800 000 ovisnika o kokainu, 2 300 000 o amfetaminima, 29 000 000 ovisnika o kanabisu, 2 000 000 o halucinogenim drogama, 3 400 000 o barbituratima, sedativima i trankvilizerima. Broj ovisnika o sintetskim drogama nije poznat (Hotujac, 1992: 25 i 26).

SKLAD U OBITELJI KAO TEMELJNO NAČELO PREVENCIJE

Čovjekov najveći genetički dar je njegova ogromna sposobnost da uči od sredine koja ga okružuje. (D. Morris)

Neželjeno ponašanje djeteta ne razvija se samo po sebi. Uvijek postoje uzroci koji tome vode. Oni velikim dijelom leže u nepravilnim odgojnim postupcima u obitelji. Autoritativan odgoj praćen zlostavljanjem djeteta posebno vodi nesporezumima između roditelja i djece. Nije rijetkost da upravo ta djeca u dobi između 14 i 17 godina izaberu drogu kao "tješitelja života".

Rijetke su obitelji koje neposredno potiču dijete na zloupotrebu droga, ali su zato česte obitelji koje posredno utječu na djetetovu odluku da proba drogu, prije svega zbog poremećenih odnosa svojih članova.² Mnoge na izgled srednje obitelji pune su konflikata između ukućana. Stupanj njihove dezorganizacije neposredno se odražava na ponašanje djeteta i stav prema drogama.

Ponašanje roditelja i kvaliteta međusobne komunikacije svih članova obitelji dva su ključna čimbenika koji određuju djetetov stav prema drogama.³ Obitelj, dakle, kao prva i najvažnija djetetova "škola", primjerom svoga ponašanja i odnosom među članovima daje matricu budućeg socijalnog ponašanja djeteta. Identifikacijom s odraslim članovima obitelji dijete izgrađuje svoje navike, sustav vrijednosti i model ponašanja. Zato ni razvojni put malodobnog ovisnika nećemo razumjeti ukoliko ne analiziramo njegovu obiteljsku situaciju. "Niska tolerancija na frustracije, nizak nivo samopoštovanja, depresivnost, otežano iskazivanje emocija i stvaranje kontakata, i slično – najčešće su karakteristike ličnosti

2

Još je uvijek uvriježeno mišljenje da delinkventno ponašanje mladih najviše potiče nepotpuna ili razorena obitelj. Mnoga istraživanja pokazuju drugačiju sliku. Košiček konstatira da više od 80% maloljetnih prijestupnika u Hrvatskoj živi u obitelji s oba roditelja, a njih 60% u obiteljima slabog imovinskog statusa (Košiček, 1968: 456). Razloge delinkventnog ponašanja valja dakle tražiti u nesređenim odnosima unutar obitelji i teškim socijalnim prilikama u kojima dijete živi.

Slične pokazatelje iznosi Zvonarević: 1. Među delinkventima većinu čine oni koji su potekli iz nerazorenih obitelji; 2. Povezanost između razorene obitelji i delinkvencije je statistički mala; 3. Nepotpuna obitelj nije ni izdaleka tako važan faktor nastanku maloljetničke delinkvencije (Zvonarević, 1976: 253).

3

Rijetko se susrećemo sa zloupotrebom droga u mladima koji potječu iz obitelji u kojima je uspostavljena dobra međusobna komunikacija svih njezinih članova, u kojima vlada sklad, ljubav i povjerenje. I obratno, česti su slučajevi zloupotrebe droga u mladima iz nesređenih obitelji, u kojima se jedan ili oba roditelja odaju alkoholu, gdje često dolazi do sukoba između roditelja.

Mnoge obitelji malodobnih ovisnika samo prividno funkcioniraju kao "sredene", dok sve ono što se događa unutar obiteljskih zidova ukazuje na teške poremećaje obiteljskih odnosa (Itković, 1995: 31). Mnogi roditelji kada saznaju da njihova djeca uzimanju droge nastoje "ispraviti svoje greške". Najčešće prevelikom popustljivošću nastoje pokazati djetetu da ga doista vole, a ovisnik postaje osoba koja diktira odnose. Popuštajući djetetu roditelji se nadaju da će ono uvidjeti svoje greške, ali se to iznimno rijetko događa. Greške u odgoju neće se dogoditi činjenjem suprotnog. One se mogu ispraviti samo dugotrajnim mijenjanjem uvjeta u kojima dijete raste i razvija se.

ovisnika. Mnogi od ovih nedostataka stvaraju se u obitelji zbog loših odnosa, neprimjerenog odgoja i neprerađenih frustracija" (Singer, 1981: 35).

Osim navedenog, stresne situacije u obitelji snažan su čimbenik koji može potaknuti dijete na zloupotrebu droga: smrt u obitelji, dugotrajna odsutnost jednog od roditelja, nezaposlenost roditelja, financijski problemi, teška bolest u obitelji, poremećeni odnosi između supružnika, nagle promjene uvjeta života i slično.

Život u obitelji opterećenoj problemima mučan je i bolan za dijete. Ono postaje nesređeno, nesretno, nezadovoljno, postiđeno. Hoće li posegnuti za drogom u velikoj mjeri ovisi o uvjetima sredine, napose kontaktima sa vršnjacima i iskustvima u školi. Dijete koje sebe percipira kao nesposobnu osobu, a vanjski svijet kao "neprijateljski", vrlo je blizu odluci da uzme drogu.

Obezvredivanje osobnih sposobnosti imobilizira aktivnost djeteta, koje ne pokušava ostvariti ni kratkoročne dostižne ciljeve. Slika o sebi jedan je od najvažnijih pokretača odluke mlade osobe da prihvati ili odbije drogu.

Anketa provedena na uzorku od 80 adolescenata ne-ovisnika pokazala je da se "roditelji" kao razlog neuzimanja droge nalaze na drugom mjestu. Na prvom mjestu ne-ovisnici ističu "sebe" kao osnovni razlog, što potvrđuje mišljenje o važnosti pozitivne slike o sebi u prevenciji ovisnosti o drogama.

Drogu ne uzima zbog:	Broj odgovora	Postotak
A/ sebe	40	50,00%
B/ mojih roditelja	21	26,25%
C/ mojih prijatelja	10	12,50%
D/ jer je kažnjivo	9	11,25%

Odnos prema sebi i roditeljima u 3/4 slučajeva diktira djetetov stav prema drogama, što je jasan pokazatelj da obitelj ima odlučujuću ulogu u prevenciji zloupotrebe (Istraživanje D. Bilan, Itković, Bilan, 1995: 39).

Positivna slika o sebi u prvom se redu formira u obitelji, kao i sustav vrijednosti kao najznačajniji prediktor ovisnosti. Obitelj koja zna iskoristiti svoju ulogu i utjecaj na dijete, u najvećem broju slučajeva može utjecati na njegovu odluku da ne uzme drogu. Ali proces obiteljske prevencije mora biti usmjeren tom cilju i početi se provoditi od samog djetetova rođenja.

KVALITETA OBITELJSKE KOMUNIKACIJE – SNAŽAN FAKTOR PREVENCIJE

Jedan od troje roditelja se osjeća nesigurnim glede sposobnosti i mogućnosti odgoja djeteta. (Yankelovich)

"Model suradnje", roditelj kao partner, kao najviši oblik uspješne komunikacije između roditelja i djece, pretpostavlja otvoren međusobni odnos koji nije pod

utjecajem dominantnosti, već je karakteriziran interakcijskim procesom zbližavanja s obje strane. U obiteljima gdje djeca i roditelji često razgovaraju o raznim temama mnogo se lakše pronalaze rješenja problema. Prijateljski razgovor snažan je čimbenik prevencije neželjenog djetetova ponašanja. I obratno, neriješeni problemi u odnosima između roditelja i djece mogu biti stalni izvor nesporazuma, prepirki i sukoba. To udaljuje djecu od roditelja, prepuštajući ih, manje ili više, utjecajima izvan obiteljskog kruga.

Kvaliteta komunikacije između roditelja i djece ozbiljno je narušena u obiteljima ovisnika. To jasno ilustrira istraživanje Bilanove na uzorku od 80 ovisnika i isto toliko ne-ovisnika (Itković, Bilan, 1995: 33):

POSTAVKA	NE-OVISNICI	%
Moji me roditelji nikada ne slušaju	8	10,00
Svakodnevno razgovaram s mojim roditeljima	71	88,70
Moji se roditelji odnose prema meni s poštovanjem	77	96,25
Između mene i mojih roditelja postoji povjerenje	69	86,25
Zajednički raspravljamo o svim važnim problemima	61	76,25

Uočena razlika u kvaliteti komunikacije između roditelja i djece dozvoljava mogućnost zaključaka da taj odnos neposredno utječe na djetetov stav prema zloupotrebi droge.

Djeca koja često razgovaraju s roditeljima, raspravljaju otvoreno o mnogim problemima, koja imaju razvijen osjećaj bliskosti i otvorenosti prema svojim roditeljima, mnogo će lakše izraziti otpor prema onima koji ih izvan obitelji nagovaraju da uzmu drogu. S druge strane, dijete prepušteno da samo rješava mnoge svoje probleme lakše će popustiti pritisku da uzme drogu.

POSTAVKA	NE-OVISNICI	%
S roditeljima često razgovaram o zloupotrebi droge	30	37,50
S roditeljima rijetko razgovaram o zloupotrebi droge	39	48,75
S roditeljima nikako ne razgovaram o zloupotrebi droge	11	13,75

Premda su roditelji djece ne-ovisnika skloniji da s njima razgovaraju o zloupotrebi droga, u obje skupine zapaža se roditeljsko izbjegavanje razgovora o toj temi. Razlog tome vjerojatno je nedovoljna informiranost samih roditelja o drogama i strah da neće znati djetetu dati prave odgovore. Postoji i strah da bi razgovor mogao potaknuti dijete na zloupotrebu droga.

Nema nikakvog razloga da roditelji i djeca ne razgovaraju o ovoj temi. No, koliko je važno upoznati mlade sa štetnostima uzimanja droga, toliko je važno omogućiti roditeljima da upoznaju problem i dobiju pravilne upute kako razgovarati s djetetom.

KAKO OVISNICI VIDE SVOJE RODITELJE

Analiza obiteljske anamneze malodobnih ovisnika koji se nalaze na liječenju pokazala je neke zajedničke karakteristike obiteljskih odnosa u djece koja su odlučila uzeti drogu (Sakoman, 1987). Sličnost se posebno očituje u stavovima mladih prema svojim roditeljima.

Pokazalo se da djevojke i mladići ovisnici različito procjenjuju ličnost majke, dok su stajališta o ocu ujednačena.

Djevojke ovisnici najčešće opisuju svoju majku kao nezadovoljnu, neurotičnu i frustriranu osobu. Većina djevojaka smatra da je glavni razlog tome nezadovoljstvo majke zbog neuspjeha njezina braka. Ako brak naoko i funkcionira, majke su te koje imaju podređenu ulogu u obitelji, one obavljaju sve kućne poslove koje nitko u kući ne cijeni. U odgoju su sklone pretjeranim zabranama.

Mladići ovisnici manje su kritični prema svojim majkama. Prema njima u većini pokazuju pozitivan emocionalni odnos. Smatraju da su njihove majke *žrtve* svojih muževa u braku.

Mladići-ovisnici uglavnom nemaju dobro mišljenje o svojim očevima. Opisuju ih kao okrenute sebi, netolerantne i agresivne ličnosti, s kojima nikada nisu mogli uspostaviti prijateljski kontakt. Očevi stalno izbjivaju iz kuće, a eventualna visoka zarada ne može nadoknaditi njegovu prisutnost. U obiteljima s takvim očevima trpi žena (majka), ali i djeca.

Djevojke-ovisnici također u većini izjavljuju kako je njihov otac angažiran izvan kuće radi karijere, društvene afirmacije ili zarade. U kući je sklon stalnom predbacivanju, što posebno opterećuje ženu (majku). Takva atmosfera u obitelji veoma opterećuje i djecu. Većina djevojaka smatra da otac ima ljubavnice, što dodatno opterećuje već neurotičnu majku i dovodi do čestih sukoba. Mnoge su navele da su očevi skloni alkoholu.

Iz ove analize jasno se uočava da je u obiteljima djece ovisnika najčešće loš brak između njihovih roditelja, koji tek naoko uspješno funkcionira. Zbog toga vlada mučna i teška atmosfera u obitelji, opterećena konfliktima, čestim prepirkama i neslaganjem roditelja. Djeca najčešće "bježe" iz obitelji, pa će sredina u kojoj se kreću biti odlučujuća u njihovu ponašanje i odnosu prema drogama.

U obiteljima s narušenim međusobnim odnosima nije moguće pravilno odgojiti dijete, prije svega jer sami roditelji nisu pravilno odgojeni za vlastiti brak. Roditelji, nažalost, često postaju negativan identifikacijski model svojoj djeci. Mane svojih roditelja djeca doživljavaju kao osobnu grešku, postaju uznemirena i nesigurna. Nesuglasice između roditelja, mučna obiteljska sredina, nedostatak emocionalne topline i razumijevanja udaljavaju dijete od kuće. Ono svoju afirmaciju i zadovoljenje osnovnih potreba traži u drugoj sredini, u kojoj će se osjetiti prihvaćenim. Ponašanje članova te nove skupine, u kojoj se osjeća sigurnim i prihvaćenim, dijete preuzima bez ikakve kritičnosti. Ako članovi skupine uživaju drogu, i novi član će to učiniti da bi bio prihvaćen.

Nesređeni ili nesretni brakovi roditelja velikim dijelom utječu na djetetovu odluku da prihvati ponuđenu drogu u novoj sredini. U nesretnom braku najviše trpe djeca. Nije rijetkost da mole svoje roditelje da se razvedu jer više ne mogu trpjeti njihove svađe. Ako se takvi odnosi ne mogu promijeniti rastava ostaje jedino rješenje. Time bi morale prestati nesuglasice i sukobi između roditelja, jer je to jedini način da se posljedice neuspjelog braka i rastave duboko ne odraze na djetetov psihički život.

KAKO OSTVARITI "ODGOVORNO RODITELJSTVO" U ODGOJU

Odgoj djece je nesigurna stvar, jer je polučeni uspjeh pun borbe i brige, a neuspjeh bolniji od ijedne druge boli. (Demokrit)

Da bi ostvarili "odgovorno roditeljstvo", roditelji prije svega moraju znati pravilno usmjeravati vlastite odnose, kako prema bračnom partneru tako i prema ostalim ukućanima. Složene ljudske odnose i interakcije koje se događaju u obitelji moguće je prevladati jedino sviješću o vlastitoj odgovornosti za te odnose.

Odgoj djeteta najčešće je posljedica (logičan nastavak) prihvaćenih odnosa u braku, posebno između supružnika. Ti odnosi postaju i prvo socijalno djetetovo učenje, koje se temelji isključivo na oponašanju. Malo dijete redovito oponaša ponašanje i način komunikacije svojih roditelja. Ono nesvjesno poprimi matricu njihove verbalne i neverbalne komunikacije, što poput pečata ostaje do kraja života. Sve što se događa u obitelji postaje model za oponašanje: emocionalne reakcije roditelja, oblici ponašanja, interesi, način života.

Svijest o značenju uzora svome djetetu temelj je "odgovornog roditeljstva".

U svojim odgojnim postupcima roditelji često nailaze na "zamke odgajanja". Najopasnija se očituje u želji da "djetetu pruže sve". Mnogi od takvih roditelja preuzimaju destruktivnu ulogu u obitelji svojom spremnošću da se beskrajno žrtvuju, ali i voljom da glume žrtve u obitelji. Na taj način kažnjavaju ostale članove obitelji i izazivaju u njih osjećaj krivice.

Odviše liberalan odgoj također može štetiti razvoju djeteta. Neograničena ljubav bez postavljanja zahtjeva vodi dijete u anarhiju, samovolju, nekritičnost. U sukobu s lošim iskustvima izvan obitelji dijete će postati traumatizirano, nespособno da se suoči s problemima.

Bezuvjetna disciplina (poslušnost) jednako je štetna. Ona sputava dijete, koje vrlo brzo nauči skrivati svoje "ja" i ponašati se onako kako se od njega očekuje, a ne kako stvarno misli ili želi. Autoritarni odgoj razvija u djeteta licemjerje i dvoličnost.

Veoma čest odgojni problem u obitelji razvija se zbog nastojanja roditelja da upravljaju životima svoje djece, ne razmišljajući o tome što djeca misle ili žele. U takvim obiteljima roditelji pokušavaju što duže zadržati djecu pod kontrolom, zahtijevajući da za svoje postupke prije svega odgovaraju njima (roditeljima),

zaboravljajući pritom da bi djeca u prvom redu trebala biti odgovorna samima sebi. "Dijete treba slobodu svih vrsta, zato što eksperimentiranjem i istraživanjem razvija iskustvo koje će mu pomoći u snalaženju u životu" (Hadfield, 1962). "Odgovorno roditeljstvo" putem odgoja zapravo je pomoć roditelja osamostaljivanju vlastitog djeteta, roditeljska potpora u ispunjavanju "razvojnih obveza" djeteta.⁴

Nesputano i iskreno izražavanje emocija najvrednija je značajka "odgovornog roditeljstva" odgojem. Roditelji koji misle da "ima vremena" za razgovor o ozbiljnim temama i "čekaju" da dijete odraste, veoma griješe. Adolescentu neće odjednom, tek tako, pasti na pamet da "otvori dušu", ako to nije bila njegova ustaljena navika u odnosu s roditeljima. Otvorena komunikacija između roditelja i djece najveći je uspjeh roditeljskog odgoja i jedan od najsnažnijih čimbenika prevencije djetetova neželjenog ponašanja. Takva komunikacija ne može se uspostaviti odjednom, ona se razvija uporedo s djetetovim odrastanjem. To od roditelja zahtijeva umijeće odgajanja, strpljivost, upornost i dosljednost.

Učeći ga komunikaciji, djetetu moramo dozvoliti da kaže svoje mišljenje. "Budite dobar slušatelj" sugerira Bilanova roditeljima. Tako ćete omogućiti djetetu da iskáže svoje mišljenje. Dijete treba slušati s poštivanjem, kod slušanja ne postoji ograničenje zbog razlike u godinama. Kroz zajednički razgovor i aktivnosti roditelji zapravo upoznaju svoje dijete. Omogućavajući djetetu da u obitelji slobodno izražava svoje misli i volju na način primjeren obiteljskoj situaciji, istodobno ga osposobljavamo da razborito izabere i onda kada mu se ponude druga životna iskustva, pa i droga.

Iskrenost i dosljednost u roditeljskim postupcima stvaraju u djeteta osjećaj sigurnosti, samopoštovanja. Učeći dijete otvorenom razgovoru, roditelj mu pomaže da postane osjetljivije na svoje postupke, ali i na postupke i reakcije drugih. Od sposobnosti da pravilno procjenjuje tuđe ponašanje u velikoj će mjeri ovisiti djetetov izbor prijatelja, kao i sposobnost da se odupre štetnim pritiscima ili uzme drogu.

ODGOJEM DO ALTERNATIVE DROGAMA

Pravilan obiteljski odgoj, ispunjen toplinom, uzajamnim povjerenjem i zajedničkim aktivnostima roditelja i djece, jedna je od najuspješnijih alternativa drogama. Obiteljski poticaji i ozračje, pomoć u razvoju raznih sposobnosti i stjecanju pozitivnih iskustava, pomoći će djetetu osmisliti život tako da zloupotrebi droga neće biti mjesta.

4

"Razvojne obveze" kao termin uvodi Hevinghorst, a odnose se na različite standarde o tome što se može očekivati od djeteta u određenoj životnoj dobi u pogledu rasta, razvoja i socijalnog ponašanja (Hurlock, 1962: 33).

Zajedničke aktivnosti djece i roditelja moraju zadovoljiti osnovne djetetove potrebe, napose one emocionalne i intelektualne. Uspješno bavljenje različitim aktivnostima doprinijet će razvoju pozitivne slike o sebi i pravilnoj socijalizaciji djeteta. To je osnovni smisao preventivnog djelovanja roditelja u suzbijanju i sprečavanju negativnih oblika djetetova ponašanja, među kojima zloupotreba droga ima značajno mjesto. Pomoć djetetu da osmisli svoj život zadovoljavajući svoje duboke duhovne potrebe golem je odgojni uspjeh roditelja i sigurna prevencija zloupotrebe droga obiteljskim odgojem.

ZAKLJUČAK

Zloupotreba droga u mladeži jedan je od najvećih problema suvremene civilizacije. Više od 5 milijuna mladih ovisnika u svijetu izgubljena su generacija ovoga stoljeća. Droga se širi takvom progresijom da čovječanstvu prijeti samouništenjem.

Zaštita braka i obitelji prva je brana u borbi protiv pošasti droge. Suvremena civilizacija nametnula je nove društvene odnose, brz tempo života, novi sustav vrijednosti, a sve to promijenilo je tradicionalnu strukturu obitelji. Obitelj sve više gubi dominantno mjesto utjecaja na dijete. Smatram da je u tome ključ ovako drastičnog širenja zloupotrebe droga.

U novim odnosima narušena je i struktura odnosa unutar obitelji, što onemogućuje pravilan odgoj djeteta. Nezadovoljna, nesretna majka ne može biti dobar odgojitelj svome djetetu, ma koliko se trudila. Nikakvim materijalnim doprinosom otac ne može nadoknaditi gubitak autoriteta u djetetu i nedostatak neposrednog odgojnog utjecaja na dijete. Često ljuti i namrgođeni roditelji nisu spremni na razgovor s djetetom. Oni ne mogu spoznati dječje intimne probleme, niti im pomoći u njihovu rješavanju.

Greške obiteljskog odgoja nisu jedini razlog zbog kojega se mladi sve više priklanjaju drogama, ali jesu jedan od veoma značajnih razloga. Premda su rijetke obitelji koje neposredno potiču dijete na zloupotrebu droga, obitelj ipak postaje presudan čimbenik koji posredno usmjerava dijete na zloupotrebu. Dijete koje živi u obitelji bez emocionalne topline, osjeća se "prazno" i usamljeno. Potrebno je mnogo snage, iskrenog poniranja u sebe, upornog promišljanja o događanjima oko sebe, pa da se ne posegne za ponuđenom drogom. Za takvu introspekciju mladi najčešće nisu sposobni.

Bez pomoći obitelji i nastojanja da se vrati njezin ugled i utjecaj, suvremeno društvo teško će se uspješno uhvatiti u koštac sa zloupotrebom droga. Riječ je o pojavi za koju mnogi drže da je najrazornija, najpodmuklija, najneuhvatljivija i najrasprostranjenija bolest ovoga stoljeća. S takvim neprijateljem veoma se teško boriti.

LITERATURA

- Ackerman, W. I.: Teacher Competence and Pupil Change, *Harvard Review*, n. 24, 1954, p. 273-289.
- Acketa, M.: Utjecaj pušenja na respiratorne organe, *Medicinski pregled*, br. 21, 1978, str. 394.
- Atomist Leukip i Demokrit, *Svjedočanstva i fragmenti*, Zagreb, Matica Hrvatska, 1950.
- Bernard, Ch.: *Tijelo kao stroj*, Zagreb, Globus, 1982.
- Capra, F.: *Vrijeme preokreta*, Zagreb, Globus, 1986.
- Chauchard, P.: *Vladanje sobom*, Zagreb, Naprijed, 1968.
- Delong, R.A.: *Spoznaja i znanje*, Sarajevo, Svjetlost, 1983.
- Fromm, E.: *Umijeće ljubavi*, Zagreb, Matica Hrvatska, 1965.
- Gayer, Dj.: *Neki problemi djece i obitelji alkoholičara*, Zagreb, 1964.
- Gruden, Z.: Školski neuspjeh kod adolescenata u: *Odgoj i obrazovanje na pragu 21. stoljeća*, Zagreb, Pedagoško-književni zbor, 1988, str. 218-221.
- Hptujac, Lj.: *Zloupotreba sredstava ovisnosti. Prevencija i nadzor*, Zagreb, Školska knjiga, 1992.
- Hadfield, J.A.: *Childhood and Adolescence*, London, 1962, p. 268.
- Herlok, E.B.: *Razvoj djeteta*, Zavod za izdavanje udžbenika SRS, Beograd, 1963, preveo s engleskog Fridrih Troj.
- Itković, Z. i Bilan, D.: *Obitelj, škola, droga*, Zadarska tiskara, Zadar, 1995.
- Janov, A.: *Primalni krik*, Beograd, Rad, 1980.
- Jurić, V.: *Učenikovo pitanje u suvremenoj nastavi*, Zagreb, Školska knjiga, 1974.
- Jurić, V.: *Metoda razgovora u nastavi*, Zagreb, Zavod za pedagogiju, Filozofski fakultet, 1979.
- Košićek, M. i Košićek, T.: *I vaše dijete je ličnost*, Panorama, Zagreb, 1967.
- Kušević, V.: *Zloupotreba droga*, Zagreb, Grafički zavod Hrvatske, 1987.
- Morris, D.: *Otkrivanje čoveka*, Beograd, Prosveta, 1979.
- Singer, M.: *Droga, omladina, kriminalitet*, Zagreb, Defektološki fakultet, 1981.
- Zvonarević, M.: *Socijalna psihologija*, Zagreb, Školska knjiga, 1981.
- Yankelovich, Skelly and White: *Raising Children in a Changing Society*, General Milles. American Family Report, 1977.

PARENTS AS EDUCATORS

The Role of Family in Drug Abuse Prevention

Zora Itković

Faculty of Philosophy, Zadar

During one year the percentage of drug abuse among Croatian youth has been increased for almost 50%. So, the new task of the Croatian family is drug abuse prevention by means of family education. This article points out the importance and the role of parents in drug abuse prevention. The spreading of drug abuse is the result of modern civilization relations in which the family is being destroyed as the first and the last defense wall against the most dangerous evil. The undesirable behaviour of children does not happen by pure chance. The educational approaches strengthening the emotional, psychological and spiritual life of children develop their self-confidence. Family education helps children to choose "healthy high". The model of collaboration, in which the parent is a partner, represents the early drug abuse prevention concept. But many parents are not aware of that, and are not ready for that collaboration. The family, as the first factor of prevention, must help children to choose alternative activities, and that is why the family needs broader social support.

ELTERN ALS ERZIEHER

Die Rolle der Familienerziehung bei der Vorbeugung gegen Drogenmißbrauch

Zora Itković

Philosophische Fakultät, Zadar

Der besorgniserregende Anstieg des Drogenmißbrauchs unter kroatischen Jugendlichen mit einer jährlichen Wachstumsrate von sogar 50% stellt die kroatische Familie vor eine neue Aufgabe: dem Drogenmißbrauch durch Familienerziehung vorzubeugen. In dieser Arbeit wird auf die Bedeutung der Familie und die Rolle der Eltern bei der Verhütung von Suchterkrankungen unter Kindern hingewiesen. Die Ausweitung des Drogenmißbrauchs ist Produkt der uns von der modernen Zivilisation auferlegten Gesellschaftsverhältnisse, in denen die Familie, letzter – oder erster – Schutzwall zur Verteidigung gegen dieses schlimmste aller zerstörerischen Übel der Zivilisation, einem wachsenden Zerfall ausgesetzt ist. Ein Kind entwickelt nicht von selbst unerwünschte Verhaltensweisen. Daher kann die Familie mit Erziehungsmaßnahmen, die das geistige, emotionale und seelische Leben des Kindes festigen und sein Selbstbewußtsein ausbilden, zur Entwicklung eines gesunden Widerstandes gegen Drogen beitragen. Das Modell der Zusammenarbeit, in dem die Eltern als Partner auftreten, ist ein Konzept früher Erziehung zur Vorbeugung gegen Suchterscheinungen, doch wäre es falsch zu erwarten, daß die Bereitschaft oder Fähigkeit zu solcher Zusammenarbeit bei allen Eltern vorzufinden ist. Soll dem Kind geholfen werden, über alternative Aktivitäten weitab von Drogen einen Lebenssinn zu finden, muß die Familie als der Träger dieses Präventivprogramms von seiten der Gesellschaft unterstützt werden.